

Johan van Hasseltweg 2B1
1022 WV Amsterdam
The Netherlands
Tel. +31 (0)20 624 30 44
info@ferro-explore.nl
www.ferro-explore.nl

Invulling van de rol van het koningspaar in relatie tot de corona-pandemie

Uitkomsten van een kwalitatief onderzoek

Definitieve rapportage

Versie 1.2

Op verzoek van
afdeling Communicatie
Koninklijk Huis (CKH) van
de RVD

Auteur(s)
Jochum Stienstra

Projectnummer
6196-A

Datum
29 maart 2021

Inhoud

Conclusies	1
1 Basishouding Koninklijk Huis	1
2 Invulling van de rol in coronatijd	2
3 Verwachtingen	3
4 Verhouding tot de 'algemene' rol	3
Uitkomsten: de rol in het algemeen	5
1 Indeling naar houding ten aanzien van het Koninklijk Huis	5
2 Thema's in associaties bij koning Willem-Alexander en koningin Máxima	5
3 Koninklijk Huis als gespreksonderwerp	14
4 Kennis van het Koninklijk Huis	15
5 De rol van de koning en koningin op doorvraag	16
Uitkomsten: de rol tijdens de corona-pandemie	18
1 Geen duidelijk beeld	18
2 Reactie op voorbeelden	20
3 Wensen ten aanzien van vaccineren	21
4 Wensen ten aanzien van de rol in tijd van de corona-pandemie	22
Onderzoeksverantwoording	24
1 Aanleiding onderzoek	24
2 Doel van het onderzoek, probleemstelling en onderzoeksvragen	24
3 Methode van onderzoek en uitvoering	25
4 Selectie	26
5 Algemeen	27
6 Afsluiting	32
Bijlage I: Gespreksleidraad	29

Conclusies

Op 18 en 22 maart 2021 zijn vier online groepsgesprekken gehouden van anderhalf uur, met als doel inzicht te krijgen in hoe het algemeen publiek de rol van de koning en de koningin ziet ten tijde van de corona-pandemie. Er hebben vier verschillende typen groepen deelgenomen:

- Twee groepen met deelnemers die neutraal tot positief staan ten opzichte van het Koninklijk Huis (fans werden uitgezonderd) waarvan:
 - Een groep met midden tot hoger opgeleide deelnemers;
 - Een groep met midden tot lager opgeleide deelnemers.
- Twee groepen waarvan de deelnemers neutraal tot kritisch staan ten opzichte van het Koninklijk Huis (tegenstanders werden uitgezonderd) waarvan:
 - Een groep met midden tot hoger opgeleide deelnemers;
 - Een groep met midden tot lager opgeleide deelnemers.

Alle groepen zijn gespreid naar leeftijd, sekse en standpunt over de coronamaatregelen.

1 Basishouding Koninklijk Huis

De eerste onderzoeksvraag luidt: welke kennis is er en welke sentimenten leven er onder het Nederlands publiek over de koning en de koningin?

Uit de gesprekken kan worden afgeleid dat er geen grote en gedetailleerde kennis is van het Koninklijk Huis, maar dat er wel sterke gevoelens leven hierover. Daarbij zijn er enkele thema's waarover min of meer consensus bestaat:

- De representatieve rol van de koning en de koningin is een belangrijke rol die ook meerwaarde heeft. Op doorvraag blijkt dat men ook de samenbindende rol belangrijk vindt.
- De koning en koningin hebben een mooi en warm gezin, en geven hun kinderen een goede opvoeding waarin ze hen, voor zover dat mogelijk is binnen hun positie, een 'gewoon' leven geven.
- Koningin Máxima speelt een belangrijke positieve rol. Ze komt authentiek over. Dit heeft een positieve uitstraling op het imago van koning Willem-Alexander.
- De feesten die samenhangen met het koningschap, vooral Koningsdag, spelen een positieve rol. Ook het bezoeken van sportwedstrijden waarin Nederland wordt vertegenwoordigd door de koning werkt samenbindend.
- Het koninklijk paar staat altijd in de schijnwerpers, dat maakt hun leven niet gemakkelijk.

Op andere thema's zijn er juist grote verschillen in meningsvorming:

- Het koningschap in Nederland heeft een symbolisch karakter, de koning en koningin hebben niet echt macht. Ten positieve wordt genoemd dat de koning en de koningin er goed in slagen om toch hun eigenheid te bewaken. Ten negatieve wordt aangevoerd dat ze daarmee niets meer zijn dan een spreekbuis voor de politiek en dat hun functie geen substantie heeft.
- De geschiedenis van het koningshuis is enerzijds een sterk punt: het draagt bij aan onze identiteit, het biedt stabiliteit en het wordt ook in het buitenland gewaardeerd. Daar staat voor anderen tegenover dat het niet meer van deze tijd is.
- Een belangrijk punt blijkt de mate waarin het koningspaar menselijk overkomt: spontaan, warmbloedig en geïnteresseerd in de maatschappij. Op zich vindt iedereen dat dit zo zou moeten zijn. Er is verdeeldheid over de mate waarin dat het geval is: de een ziet het wel en kent er ook voorbeelden van. De ander ziet vooral het instituut en minder de mens daarachter. Deze groep kijkt vooral naar de incidenten waaruit zij afleiden dat het koningspaar geen connectie heeft met de maatschappij.
- In het verlengde hiervan blijken ook kosten van het Koninklijk Huis een issue. Hier is de bepalende factor of men vindt dat de koning en koningin voldoende waarde toevoegen. Waarde wordt toegekend als men ziet dat het koningspaar naast een representatieve functie ook een samenbindende functie heeft door oprechte en menselijke belangstelling te tonen voor wat er leeft in de samenleving. Indien men vindt dat dit niet het geval is, heeft men moeite met de kosten van het Koninklijk Huis, waar men die waarde wel ziet kan men leven met de kosten.

Men heeft geen diepgaande kennis van het Koninklijk Huis en de kennis die men heeft is vaak weinig specifiek. In het bijzonder geeft men aan het moeilijk te vinden om zich een voorstelling te maken van de dagelijkse werkzaamheden van de koning en koningin. Er bestaat behoefte om daar meer over te horen, bijvoorbeeld via een blog of programma.

2 Invulling van de rol in coronatijd

De tweede onderzoeksvraag luidt: Hoe staan Nederlanders tegenover de invulling van de rol van de koning en het koningspaar in coronatijd tot op heden?

Uit het onderzoek blijkt dat hun rol niet sterk uit de verf is gekomen. De vele bezoeken die het koninklijk paar heeft afgelegd komen zeer mondjesmaat over, pas na enig nadenken komt men tot de constatering dat er een of enkele

(virtuele) bezoeken zijn afgelegd aan ziekenhuizen. De toespraak aan het begin van de coronatijd wordt niet spontaan genoemd.

Het gevolg is dat men zelf een invulling moet maken. Die invulling blijkt een extensie te zijn van het beeld dat men al heeft. Als men positief is over de koning en koningin en van mening is dat ze oprecht zijn geïnteresseerd in wat er in de samenleving leeft, dan gaat men ervan uit dat ze die houding ook in deze tijd hebben. Als men kritisch is over de koning en de koningin en van hen vindt dat ze zich te weinig om de samenleving bekommeren, dan is men van mening dat ze dit ook in coronatijd niet goed doen.

3 Verwachtingen

De derde onderzoeksvraag luidt: Welke verwachtingen en wensen leven er over die rol in de komende tijd, nu coronavaccinaties op gang zijn gekomen?

Hier zien we dat meningen echt verdeeld zijn. Enerzijds zou men de koning en koningin als voorbeeld willen zien: dan zou zichtbaar moeten zijn dat ze zich vaccineren en dan zouden ze zich ook over dit onderwerp moeten uitspreken. Anderzijds is men van mening dat dit een privé onderwerp is, en dat uitspraken ook polariserend kunnen werken.

Men vraagt zich af of de koning en koningin eerder dan anderen aan de beurt komen voor vaccinatie. Hoewel men zich kan voorstellen dat dit het geval zou kunnen zijn, overheerst de mening dat ze hun beurt zouden moeten afwachten.

4 Verhouding tot de 'algemene' rol

De laatste onderzoeksvraag luidt: Hoe verhoudt deze rol in coronatijd zich ten opzichte van de algemene rol van de koning?

Er loopt een directe lijn van de rol die in het algemeen wordt gezien voor de koning en koningin en de rol die ze zouden moeten hebben in coronatijd. In essentie is dit een combinatie van de aanmoedigende en samenbindende rol, al worden beide aspecten samengevat in het begrip 'samenbindend'. Dit houdt concreet in dat men wenst dat de koning en koningin betrokkenheid tonen en de bevolking ook een hart onder de riem steken. Dit sluit aan bij de behoefte om meer te weten te komen over wat de koning en koningin feitelijk doen, hoe hun werkdag eruitziet, bijvoorbeeld in de vorm van een blog of een podcast. Dat zou ook informatie kunnen geven over wat er is veranderd nu Corona heerst. Daarnaast is een deel van mening dat ook zichtbaar zou moeten zijn wat de

koning en koningin als privépersonen doen aan het steunen van charitatieve doelen, in het bijzonder doelen die zich richten op (economische) coronaslachtoffers.

In het onderwerp corona speelt de vertegenwoordigende rol een minder prominente rol, maar uiteindelijk heeft ook deze rol relevantie, omdat het gaat over het creëren van economische voorspoed.

Uitkomsten: de rol in het algemeen

1 Indeling naar houding ten aanzien van het Koninklijk Huis

Het is belangrijk om te constateren dat we de groepen hadden ingedeeld naar opleiding en houding ten aanzien van het Koninklijk Huis. Als het gaat om opleiding, zien we geen sterke verschillen tussen de lager en hoger opgeleide groepen. Ze hebben grotendeels dezelfde reactie en onderbouwen die met soortgelijke argumenten.

Als het gaat om de houding die men heeft ten aanzien van het Koninklijk Huis zien we uiteraard wel verschillen tussen de groepen, hierop was de indeling van de groepen immers gebaseerd. In de twee groepen met deelnemers die neutraal tot positief staan tegenover het Koninklijk Huis overheersen de positieve associaties sterk. Men noemt spontaan niet of nauwelijks kritische punten en als er later in de gesprekken toch kritische punten naar voren komen, dan worden die veelal vergoelijkt.

In de twee groepen met deelnemers die neutraal tot kritisch staan tegenover het Koninklijk Huis komen zowel kritische als positief-neutrale associaties en gevoelens naar boven, maar hier lijken de kritische aspecten wel krachtiger te worden verwoord dan de positieve aspecten.

We behandelen hieronder de positieve en negatieve associaties, waarbij we steeds benoemen hoe deze in de verschillende groepen naar voren kwamen.

In een van de groepen (groep 3, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis) bleek bij een van de deelnemers het geluid niet te werken. Hij is later separaat telefonisch geïnterviewd. We nemen zijn reacties mee in de rapportage als horend bij groep 3.

2 Thema's in associaties bij koning Willem-Alexander en koningin Máxima

We zijn begonnen met het inventariseren van de eerste associaties. We vroegen de deelnemers eerst circa vier woorden te noemen die bij hen opkwamen bij 'koning Willem-Alexander en koningin Máxima'. Die woorden konden ze in de online tool Qandr op hun mobiele telefoon invoeren. De woordenwolk werd zichtbaar op een gedeeld scherm nadat iedereen zijn woorden had ingevoerd. Daarnaast vroegen we de deelnemers om afbeeldingen te delen. Via Qandr konden ze afbeeldingen op Google zoeken, waarvan ze er drie konden uploaden. Ook deze afbeeldingen werden zichtbaar op een gedeeld scherm.

Het doel hiervan was om een zo breed mogelijk spectrum aan associaties boven water te halen, waarbij door het gebruik van afbeeldingen ook moeilijker te verwoorden aspecten naar voren konden komen. De volgende thema's zijn hierbij naar voren gekomen.

De representatieve rol

In alle vier de groepen komt spontaan de externe representatieve rol naar voren als positieve associatie: het koningspaar of de koning vertegenwoordigt Nederland in het buitenland. Daarbij wordt ook aangegeven dat het buitenland hier waarde aan hecht:

Ze zijn in mijn ogen duidelijk meer dan een visitekaartje. Het zijn bruggenbouwers met het buitenland. Ze zetten toch deuren open waardoor er handel kan plaatsvinden. Ze verdiepen zich in dingen en zijn bereid om in gesprek te gaan. Allebei.

Man, groep 1: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Ze hebben internationale status. Het wordt door het buitenland als meerwaarde gezien, meer dan we dat binnen ons land zien. Ze maken goede reclame voor het land. Ze zijn heel populair in het buitenland.

Man, groep 2: midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Mijn eerste associatie bij koning Willem-Alexander en koningin Máxima is positief: ze zijn heel belangrijk voor ons land, ook met handelsmissies.

Telefonisch geïnterviewde man, groep 3: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Hij reist heel de wereld over om mensen van gelijke status te ontmoeten met zijn handelsdelegatie bij zich. Hij zorgt voor ons als een exportproduct. Dat is natuurlijk een belangrijke rol. Dat zie ik vooral bij hem.

Man, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Het symbolische karakter

Samenhangend met de representatieve rol, komt ook het symbolische karakter van de monarchie naar voren: de koning en de koningin hebben geen feitelijke macht, hun functie is symbolisch. Dit leidt er ook toe dat ze hun eigen mening niet mogen geven, omdat de politiek over de inhoud van hun communicatie gaat. De positieve groepen ventileren vooral bewondering voor hoe ze die rol vervullen en daarbij toch nog eigenheid weten te behouden:

Ik vind het dapper, omdat hij regelmatig toch zijn eigen mening naar voren durft te brengen. Hij kan nooit voor iedereen het perfecte antwoord geven. Hij wordt geleefd.

Vrouw, groep 1: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Monarchie. Ze hebben qua gezag minder te vertellen, maar ze zijn wel het visitekaartje van Nederland. Het is een familie soap opera. Ik vind een monarchie ook veel leuker. (...).

Man, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Voor de twee kritische groepen leidt de symbolische rol juist tot kritiek. Omdat de koning en koningin weinig hebben in te brengen is het koningschap ook weinig substantieel, meer een imagokwestie, het koningspaar is teveel een spreekbuis van de politiek:

Ik vind het jammer dat ze weinig te zeggen hebben. Ik denk, kies of voor een monarchie of voor een republiek. In Nederland zijn ze geneigd altijd de middenweg te nemen. Als je voor een monarchie kiest moeten ze ook wat te zeggen hebben.

Telefonisch geïnterviewde man, groep 3: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Respondent 1: Het is eigenlijk puur een statussymbool. Ze hebben eigenlijk weinig te vertellen. (...) Respondent 2: Ze is eigenlijk helemaal geen koningin, ze is prinses. Het wordt allemaal voor het imago gedaan. Voor het imago van Nederland en voor het volk.

Man en vrouw, groep 2: midden en lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Geschiedenis

Een thema dat in de groepen naar voren komt is het gegeven dat het koningshuis in de geschiedenis is ingebed. In de hoger opgeleide positieve groep komt dit spontaan in positieve zin naar voren. De geschiedenis geeft ook status en de status die hoort bij de koning en koningin is in de ogen van deze groep ook positief. Daar komt bij dat de erfelijkheid een stabiliserende werking heeft: niet alleen hoeven we niet iedere vier jaar te kiezen, maar ook wordt de familie heel goed voorbereid op de taak van het koningschap. Een citaat uit deze groep:

We kunnen heel ver terug in de geschiedenis. We bestaan uit geschiedenis. Dat vind ik een mooi iets. (...) Ik heb daarom het plaatje van de snijbiet gekozen: dat is een heel oude groente. Een vergeten groente die staat voor de traditie. Maar het is ook een mooie kleurencombinatie en die sluit goed aan bij de kleurigheid van koningin Máxima.

Vrouw, groep 1: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

In deze groep leidt dit ook tot een gevoel van trots.

Bij de lager opgeleide positieve groep is het element van traditie niet spontaan genoemd, in deze groep gaat het vooral om wat de koning en de koningin nu in deze tijd doen en hoe ze nu overkomen.

In de twee kritische groepen komt het aspect van traditie ook naar voren. In de lager opgeleide groep is dat gemengd positief: het werkt wel als statussymbool naar het buitenland, maar heeft eigenlijk weinig te betekenen:

Traditie. Er zijn altijd koningen en koninginnen geweest. Uit de sprookjes kent iedereen ze ook. (...) Het is echt een statussymbool, in het buitenland houden ze daarvan maar eigenlijk hebben ze weinig te vertellen.

Man, groep 2: midden en lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

In de hoger opgeleide groep met deelnemers die neutraal tot kritisch zijn over het Koninklijk Huis overheerst het gevoel dat een monarchie gedateerd is. Enkele deelnemers uit deze groep vinden dit echt fout. Een jongere deelnemer ziet wel positieve potentie, maar heeft het gevoel dat je te weinig informatie krijgt over wat het belang is van de koning:

Ik had opgeschreven 'beter dan een president'. Want dat vind ik ook. Maar toch moeten we een alternatief vinden. Ik weet ook niet wat. Maar ik blijf het niet van deze tijd vinden. Vererving: het is een vererving van het koningschap. Die kinderen worden dan koning. Dat deugt niet. (...) We vechten niet meer met zwaarden (...).

Man, groep 3: midden en hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Ik heb niet zoveel associaties met de koning, dus ik noemde koningshuis. Ik heb het idee dat het koningshuis de baas is van het land, maar dat ze eigenlijk niet zoveel doen. Dat er heel weinig bekend is waarom ze belangrijk zijn.

Vrouw, groep 3: midden en hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

In de schijnwerpers

Een ander thema dat terugkomt in verschillende groepen is dat het koninklijk paar erg in de schijnwerpers staat. Dit komt ook in drie gekozen afbeeldingen naar voren, waarbij de camera's en de spotlights ook laten zien hoe 'publiek' hun leven is:

Dit thema komt aan de orde in alle groepen. Er wordt steeds bij opgemerkt dat men niet graag in de schoenen zou staan van het koninklijk paar, omdat je eigenlijk geen privacy meer hebt.

Hij wordt geleefd, hij kan niet altijd doen wat hij wil, hij heeft geen anoniem leven.

Vrouw groep 1: midden tot hoog opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Als je beroemd bent, dan wordt alles uitvergroot. Dat is de tol van de bekendheid.

Vrouw, groep 2: midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Zo leven als een koning of koningin, dat houdt ook in dat je je hele leven in de schijnwerpers staat. Je hele leven is uitgestippeld. Dat is voor hen ook niet makkelijk.

Vrouw, groep 3: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Ze worden geleefd. Elke stap die ze zetten moet verantwoord worden. Alles wat ze zeggen en wat ze doen. (...) Ze worden gevangen in een kooi.

Man, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Bij de positieve groepen heeft men om die reden ook begrip voor de gemaakte 'foutjes' van de koning en de koningin, zoals de reis naar Griekenland. Bij de kritische groepen leeft men wel mee met deze druk die het echtpaar moet voelen, maar worden de fouten hen evengoed zwaar aangerekend.

Een warm gezin

In alle vier de groepen komt het gezin naar voren als positieve factor. We zien dat terug in veel van de geüploade afbeeldingen van het gezin van de koning en koningin. Opvallend genoeg zijn er ook twee afbeeldingen van 'gewone gezinnen', waarmee de deelnemers ook aangaven dat de koning en koningin erin zijn geslaagd om van hun gezin een 'gewoon gezin' te maken:

Men vindt het gezin van het koninklijk paar voorbeeldig: het komt over als warm en ook als 'gewoon'. Dit wordt door de positieve groepen gezien als equivalent van de mate waarin de koning en koningin ook 'warm' zijn en waarin ze ook 'zichzelf' zijn gebleven. Ook bij de kritische groepen komt het naar voren als positieve noot. We geven weer enkele citaten:

Ik heb een foto van een gezin genomen. Hoe zij omgaan met hun gezin. Dat staat voor hen op nummer 1 en dat beschermen ze heel goed. Ik denk dat ze daarmee een voorbeeld geven. Dit is de manier van opvoeden. Ik denk dat heel veel mensen daarnaar kijken.

Vrouw, groep 1: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Het zijn echt gezinsmensen. (...) Het lijkt me een saamhorig gezin. Het lijkt mij een gezellig gezin. Ik hou daarvan. Ik kijk graag naar de foto's van de kinderen.(...) Ze gaan ook gewoon met de fiets naar school.

Man, groep 2, midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Ik vind hun gezin heel mooi. Ze voeden hun kinderen heel goed op. Ze gebruiken opvoedmethoden om hen tot zelfstandige personen op te laten groeien. Daarover komen ze ook nooit negatief in het nieuws.

Telefonisch geïnterviewde man, groep 3: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Een liefdevol gezin. Dat toont ook hun betrokkenheid. Zo zijn ze in hun gezin, maar ook in de maatschappij zie ik veel betrokkenheid. Ze proberen een praatje te maken en wat te vragen.

Man, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Waardering voor koningin Máxima

Een bijzondere rol krijgt koningin Máxima in de twee groepen die midden tot lager zijn opgeleid. Zij wordt in deze groepen bijzonder sterk gewaardeerd. Opgemerkt wordt dat ze mooi en stijlvol is, maar dat is niet alleen buitenkant, het is ook innerlijke schoonheid, die zich uit in de inzet voor maatschappelijke doelen. Men noemt haar warm en betrokken en schrijft dat deels toe aan haar Latijns-Amerikaanse achtergrond. De combinatie van 'glamour' en menselijkheid maakt dat ze positief wordt beoordeeld. Er worden dan ook veel afbeeldingen van koningin Máxima uitgekozen die haar als 'mens' in plaats van als koningin tonen. Hoewel een deelnemer vindt dat het uiterlijk van de koning een beetje verbleekt naast zijn vrouw, is een ander juist van mening dat ook de koning beter uitkomt doordat hij met Máxima is getrouwd. Hij zou zich door dit huwelijk ook als mens beter hebben ontwikkeld. Enkele citaten ter illustratie:

Máxima ziet er heel goed uit, en dat maakt haar populair. Ze is ook heel toegankelijk (...). Ik vind het ook grappig dat zij hem vaak corrigeert. Net zoals in het echte leven, ik wordt ook gecorrigeerd door mijn vrouw.

Man, groep 2: midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Een prachtvrouw en ook heel betrokken. Een mooie verschijning om te zien. Maar ze gaat ook langs projecten. Het is ook de manier waarop ze zich beweegt.(...) Ik denk dat het leuker wordt als zij er bij is.

Man, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

In de twee hoger opgeleide groepen wordt ze ook ten positieve genoemd, vooral vanwege haar 'projecten', maar komt ze minder prominent naar voren bij de spontane associaties dan in de lager opgeleide groepen.

De menselijkheid, betrokkenheid en spontaniteit

Een ander thema betreft de mate waarin het koningspaar menselijk, betrokken en spontaan overkomt. Hier zien we een verschil tussen de twee groepen die zijn geselecteerd op een neutraal tot positieve houding ten aanzien van het Koninklijk Huis en de twee groepen die zijn geselecteerd op een neutraal tot negatieve houding.

De positieve groepen vinden dat de koning en koningin beiden oprechte belangstelling tonen. Ze zijn betrokken bij de mensen en onze maatschappij, die ze tonen in hun oprechte belangstelling. In dit verband wordt ook hun losse stijl naar voren gebracht, ze worden gezien als duidelijk minder formeel dan hun voorgangers. Dit ziet men ook terug in de manier waarop ze met hun kinderen omgaan. Hoewel koningin Máxima in dit opzicht nog 'spontaner' overkomt dan koning Willem-Alexander, wordt ook hij nadrukkelijk meegenomen in de positieve waarderingen.

Dit wordt ook uitgedrukt in verschillende afbeeldingen die men heeft gekozen om het gevoel uit te drukken bij de koning en koningin:

Een hand op de schouder staat voor de empathie die ze hebben. Ondanks dat ze persoonlijk weinig voor iemand kunnen betekenen, bieden ze wel een luisterend oor.

Man, groep 1: midden en hoger opgeleid, neutraal tot positief over Koninklijk Huis.

Dit plaatje toont hun betrokkenheid. Ook dat Máxima zich inzet voor vrouwenrechten en zo.

Vrouw, groep 4: midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over Koninklijk Huis.

Je ziet hier ook hun menselijkheid. Ze tonen zich betrokken bij de maatschappij. Ze proberen een praatje te maken, waar ze ook komen. Je ziet het aan hoe ze kijken ook.

Man, groep 4: midden en lager opgeleid, neutraal tot positief over Koninklijk huis.

In de lager opgeleide groep met deelnemers met een neutraal tot kritische houding ten aanzien van het Koninklijk Huis, komt het thema 'menselijkheid, betrokkenheid en spontaniteit' indirect terug in de manier waarop de koning en koningin in gezinsverband optreden. Ook in deze groep wordt koningin Máxima beleefd als toegankelijk. Een vrouw uit deze groep vindt dat het koninklijk paar 'zichzelf' is. Een ander uit deze groep benoemt het als iets positiefs dat de koning een taalfout maakte toen hij in Indonesië was. Dat maakt hem menselijk. Maar het is niet zo dat deze groep een uitgesproken gevoel heeft dat het paar betrokken is bij de samenleving, het is hooguit dat hun 'menselijkheid' af en toe zichtbaar is en dat dit als positief wordt gezien.

In de hoger opgeleide groep met neutraal tot kritische houding ten aanzien van het Koninklijk Huis, komt het thema alleen in negatieve zin terug: in de ogen van deze groep is het optreden van het koningspaar zwaar geregisseerd, en dan mogen ze ook niet spontaan reageren. Ze hebben niet het beeld van een koningspaar dat meeleeft, eerder van een koningspaar dat ver van de bevolking af staat. Deze groep vindt dat het koningspaar zich meer zou moeten uitspreken, meer empathie zou moeten tonen en meer een verbindende rol zou moeten hebben.

Evenementen die verbinden

Ook koningsdag of algemener 'feesten', en ook sport komen naar voren als thema van evenementen die verbinden. Vaak noemt men koningsdag als 'gezellig' en ook wel 'verbindend'. Ook wordt de aanwezigheid van het koninklijk echtpaar of alleen de koning op sportbijeenkomsten als positief genoemd. Dit geeft een gevoel van saamhorigheid.

Ook in de kritische groepen wordt dit positieve thema naar voren gebracht.

De kosten van het Koninklijk Huis

Het thema 'De kosten van het Koninklijk Huis' manifesteert zich vooral in de twee groepen met deelnemers die neutraal tot kritisch staan ten aanzien van het Koninklijk Huis. In essentie is de kritiek dat de kosten van het Koninklijk Huis te hoog zijn in de ogen van deze deelnemers.

Daarbij worden verschillende onderwerpen concreet genoemd:

- Subsidie op Kroondomein Het Loo, die men als onterecht ziet omdat dit alleen zou gelden voor openbaar gebied.
- Een jacht van koning Willem-Alexander dat veel geld heeft gekost.
- Privégebruik van een vliegtuig van de staat.
- Dure panden die in het bezit lijken van de Koninklijke Familie, maar die feitelijk staatsbezit zouden zijn.
- De in de ogen van de deelnemers hoge vergoeding voor de, 'nog zo jonge' kroonprinses. Men vindt het moeilijk om zich een voorstelling te maken waarom dat nodig is en vraagt zich ook af wat de tegenprestaties zijn.

Dit thema speelt het sterkste in de groep midden tot hoger opgeleiden die neutraal tot kritisch zijn over Koninklijk Huis. In deze groep wordt de discussie over dit onderwerp bepaald door twee deelnemers met een uitgesproken negatieve mening hierover. Ze vinden ook dat de incidenten aantonen dat het koninklijk paar de verbinding met de gewone bevolking is kwijt geraakt.

Het thema komt ook ter sprake in de positieve groepen, maar daar heeft men veel meer het gevoel dat het koninklijk paar een grote waarde heeft voor de samenleving, die opweegt tegen de kosten. Daarnaast wordt ook opgemerkt dat hun leven ook zwaar is:

Ok, het is best veel, een miljoen voor een meisje van 18. Maar in mijn ogen is het nog weinig als je kijkt wat ze allemaal moet inleveren in haar leven.

Vrouw, groep 1: midden en hoger opgeleid, neutraal tot positief over Koninklijk Huis.

3 Koninklijk Huis als gespreksonderwerp

Op doorvraag blijkt dat men niet heel erg veel praat over dit onderwerp. Als er al over gepraat wordt, lijkt dit vooral te zijn naar aanleiding van incidenten van negatieve aard. Dergelijke incidenten zijn nieuwswaardig, er wordt over gesproken en ze blijven ook hangen. Men spreekt buiten de incidenten niet veel met anderen over de rol van het koningshuis in onze samenleving:

Ik moet zeggen dat ik hier weinig over spreek met anderen. Je kunt er over denken wat je wilt, maar het verandert toch niet. Je hebt het er hooguit over als ze een keer op televisie komen.

Vrouw, groep 1: midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Ik werk bij een dialysecentrum. Dan wordt er weleens gepraat als ze in het nieuws zijn. Dat die jongste op een bepaalde leeftijd komt en dan over de inkomsten. Dat is dan vaak negatief: wat hebben ze nu gedaan?

Vrouw, groep 2: midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

4 Kennis van het Koninklijk Huis

Overall blijkt ook dat er relatief weinig concrete kennis is over het Koninklijk Huis. Bij het eerder behandelde thema van 'kosten van het Koninklijk Huis' benoemt men bijvoorbeeld niet dat er een verschil is tussen de beloning van de kroonprinses en haar zussen, men heeft het over een beloning voor 'de dochters als die 18 worden'.

De kennis die men heeft over de koning en koningin blijft algemeen. Zo geven de twee groepen die zijn geselecteerd op een neutraal tot positieve houding ten aanzien van het Koninklijk Huis weer dat vooral koningin Máxima 'veel doet', maar komen ze concreet niet met veel voorbeelden. Genoemd wordt 'iets met vrouwenrechten' en twee deelnemers noemen 'microkredieten'. Ook bij de kritische groepen blijft de kennis die hun kritiek onderbouwt beperkt tot slechts enkele tamelijk recente voorbeelden. Negatieve incidenten van langer geleden worden niet genoemd.

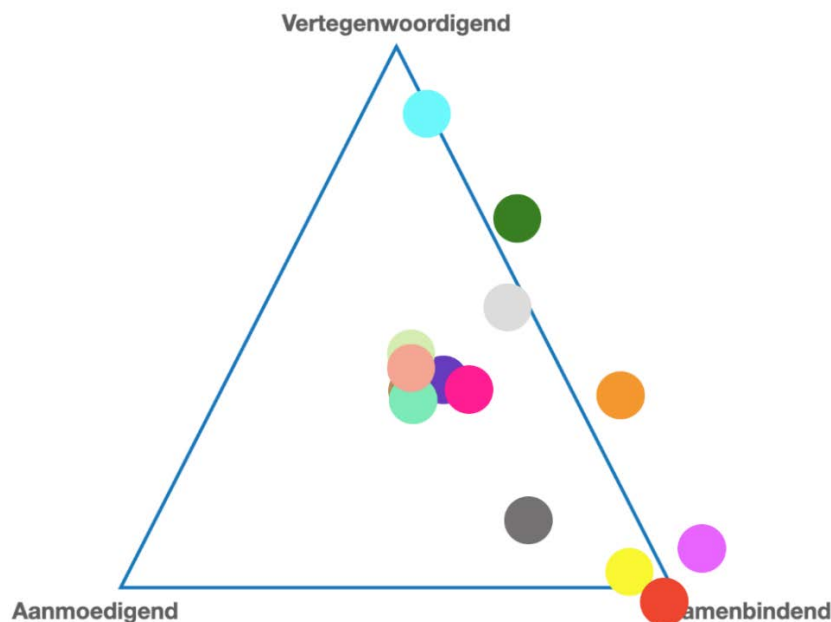
In meerdere groepen wordt aangegeven dat je als burger eigenlijk geen idee hebt van wat de koning en de koningin in het dagelijkse leven doen. Daar bestaat wel nieuwsgierigheid naar.

De bronnen van kennis die men noemt lopen uiteen, en zijn ook afhankelijk van de leeftijd en opleiding. Veel genoemd worden het nieuws- en actualiteitenprogramma's en nieuwsapps zoals nu.nl. Een deel noemt ook de krant. Enkelingen noemen ook de social media. Bij de groep midden tot lager opgeleide deelnemers die neutraal tot positief staan ten opzichte van het Koninklijk Huis is er ook iemand die Blauw Bloed kijkt. In enkele groepen komt naar voren dat de serie 'The Crown' op Netflix een bron van informatie zou zijn die 'gevoel' zou geven bij wat er zich dagelijks afspeelt bij 'een koningshuis'.

5 De rol van de koning en koningin op doorvraag

De afdeling Communicatie Koninklijk Huis van de Rijksvoorlichtingsdienst onderkent drie belangrijke rollen voor het Koninklijk Huis: de aanmoedigende, de samenbindende en de vertegenwoordigende. Spontaan bleek men vooral de vertegenwoordigende rol van het Koninklijk Huis te zien. Deze rol wordt in feite door alle deelnemers als positief beoordeeld.

Op doorvraag hebben we in drie groepen een driehoek voorgelegd waarin ieder hoekpunt voor een rol staat. We vroegen de deelnemers om een stip te plaatsen op de plek die ze het beste vinden passen bij de rol van het koningspaar. In de praktijk leidt dat ook tot discussies over hoe die rol idealiter zou moeten worden ingevuld. Dan blijkt dat men veel belang hecht aan de samenbindende rol van de koning en koningin. Spontaan was deze rol vooral indirect naar voren gekomen in de twee groepen die geselecteerd waren op een neutraal tot positieve houding. Die rol was zichtbaar in de manier waarop ze vinden dat het koningspaar empathie toont. Op doorvraag blijken alle groepen deze rol belangrijk te vinden. De meeste deelnemers plaatsen de stippen daarom op of rond de as 'Vertegenwoordigend – Samenbindend'. Op het volgende diagram is te zien dat er geen stippen zijn geplaatst in de hoek 'aanmoedigend':

Figuur 1: aanwijzen gewenste plek op de rollendriehoek

Het samenbindende ziet men dan als inspanning om alle sociale groepen in Nederland bij elkaar te brengen. Men ziet dit ten positieve terugkomen in toespraken van koning Willem-Alexander. Dit wordt het sterkste gevoeld in toespraken bij heftige crisismomenten. Zo wordt in verschillende groepen gerefereerd aan de Bijlmerramp en MH17. En ook de aanslag in Apeldoorn wordt

in dit verband genoemd. Hoewel twee van deze momenten plaatsvonden in de tijd dat prinses Beatrix koningin was, noemt men ze omdat ze gezien worden als exemplarisch. Dergelijke momenten zijn krachtig omdat de koning(in) op dat soort momenten 'echte emotie' toont. Deze emotie werkt positief bij de verwerking, en maakt dat burgers zich verbonden voelen. In sommige groepen wordt ook de aanwezigheid van de koning op sportmomenten genoemd. Ook dan wordt verbondenheid ervaren.

In een van de groepen - midden en hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis - wordt gesteld dat je ze nooit ziet in de verbindende rol ('ik zie het niet voorbij komen op tv of in kranten'), ook al omdat je zelden leest dat zij bezoeken afleggen waarin ze interesse tonen in wat er leeft en gebeurt in het land.

De vertegenwoordigende functie was spontaan al uitgebreid ter sprake gekomen, daar wordt niets meer aan toegevoegd. Men beziet het vooral vanuit het perspectief van handelsmissies, die soepeler zouden lopen door de aanwezigheid van de koning. Daarbij wordt door meer uitgesproken positieve deelnemers ook aangegeven dat de koning heel kundig is en zich ook in de inhoud verdiept.

De aanmoedigende rol wordt veel minder gezien als wenselijk. Slechts een deel van de deelnemers (de stippen die in het midden staan en die een evenwichtige verdeling tussen de drie rollen voorstaan) wenst deze rol. Het is niet zo dat de andere deelnemers deze rol niet wenselijk vinden, het is meer zo dat ze de aanmoedigende rol als een integraal onderdeel zien van de samenbindende rol. Ze plaatsen hun voorkeur dan liever richting 'samenbindend' dan bij 'aanmoedigend'. Als er gesproken wordt over de aanmoedigende rol blijkt men het wel eens over wat dat inhoudt: mensen een hart onder de riem steken in moeilijke tijden, maar zich ook inzetten voor bijvoorbeeld vrouwenrechten of goede doelen.

In de eerste groep is de driehoek getoond met het woord 'troostend' in plaats van 'vertegenwoordigend', vanuit de gedachte dat dit in coronatijd een relevantere rol was. In deze groep worden alle bolletjes bij 'samenbindend' gezet. Aan troosten wordt geen relevante rol toegekend.

Uitkomsten: de rol tijdens de corona-pandemie

1 Geen duidelijk beeld

Spontaan is de rol van het koningspaar ten tijde van de corona-pandemie slechts in één groep expliciet naar voren gekomen. Dat was de groep met de sterkste kritiek op het Koninklijk Huis. In deze groep wordt opgemerkt dat de koning en koningin te weinig zichtbaar zijn in deze tijd, dat ze te weinig de bevolking een hart onder de riem steken. In dat kader wordt ook de wens uitgesproken om meer te weten te komen over wat de dagelijkse werkzaamheden van de koning en koningin zijn, bijvoorbeeld via een blog of programma.

Als ernaar wordt gevraagd, blijkt dat er in geen van de groepen een duidelijk beeld bestaat van wat het koningspaar, juist in deze tijd, doet:

Ik vind ze niet echt zichtbaar. Ik heb geen idee wat ze verder doen. De minister-president doet nog wel eens zijn zegje en spreekt bemoedigende woorden. Ik snap dat je niet naar het ziekenhuis kunt met deze besmettelijke ziekte. Maar ik merk er weinig van dat ze ons een hart onder de riem steken. Ik mis dat een beetje.

Man, groep 4, midden tot lager opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

Ik heb helemaal niets gehoord. Niet: hou vol, de avondklok wordt verlengd. Hoe mooi zou het zijn om nu een toespraak te houden?

Vrouw, groep 3, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Volgens mij spelen ze nu niet echt een rol.

Man, groep 2, midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Men is zich vooral bewust van enkele fouten die gemaakt zijn, waarbij vooral wordt gewezen op de vakantie in Griekenland en in een groep ook op de foto waarop te zien was dat onvoldoende afstand werd gehouden.

Hier zien we weer het patroon dat de twee positieve groepen vinden dat de incidenten worden gezien als 'vergissingen'. Omdat het maken van fouten menselijk is, maken dergelijke vergissingen het koningspaar menselijk. Daarbij zijn deze groepen geneigd de fout bij premier Rutte te leggen: die zou van de vakantie hebben geweten en ook toestemming hebben gegeven. Bovendien ervaren de deelnemers van de positieve groepen het openbare excuus als voldoende en 'dapper'.

De groepen die kritischer zijn over het Koninklijk Huis zien de toespraak met excuses juist als niet oprecht: dit zou zwaar zijn geregisseerd door premier Rutte, en zelfs de woorden zouden door de premier zijn ingegeven. Voor deze groepen wegen de fouten wel zwaar.

In het verlengde van het gegeven dat men aangeeft eigenlijk niet goed te weten wat de koning en koningin feitelijk doen iedere dag, heeft men ook weinig voorstelling van hun rol in deze tijd. Men maakt zich er wel een voorstelling van: vaak is dat dan dat ze juist minder bezoeken zouden afleggen, vanwege het risico van besmetting. De positieve groepen vullen deze leemte in door te veronderstellen dat het paar wel belangstelling toont, zonder dat ze het heel concreet kunnen onderbouwen:

Gezien de omstandigheden doen ze het goed. Ze stellen grenzen voor zichzelf voor de eigen veiligheid en hebben belangstelling voor het volk. Ze hebben wel wat foutjes gemaakt, maar dat maakt ze menselijk.

Man, groep 1, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

De meer kritische groepen trekken juist de conclusie dat de koning en de koningin zich te weinig bezighouden met de bevolking:

Ze spelen niet echt een rol (...) Je hoort geen positief ding. Ik vind dat wel eens jammer. Dat ze de regels niet in acht hebben genomen. (...) En ze hadden ook meer kunnen inspelen op een onderwerp, bijvoorbeeld eenzaam zijn.

Vrouw, groep 2, midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Al doorpratend herinneren in alle groepen enkele deelnemers zich wel bezoeken die men heeft waargenomen, veelal bezoeken aan ziekenhuizen. In de twee groepen waarvan de deelnemers neutraal tot kritisch staan ten aanzien van het Koninklijk Huis, is de ene groep van mening dat dergelijke bezoeken nog te weinig plaatsvinden. De andere groep is geneigd om dergelijke bezoeken te downplayen: het is voor de Bühne:

Ze zijn volgens mij wel een keer naar een ziekenhuis geweest. Dat zouden ze vaker moeten doen.

Man, groep 2, midden tot lager opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

Ze hebben wel wat bezoekjes afgelegd, maar dat is vooral voor de camera.

Man, groep 3, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot kritisch over het Koninklijk Huis.

In de twee groepen met een neutraal tot positieve basishouding ten aanzien van het Koninklijk Huis, komt men met meer voorbeelden. In deze groepen worden ook andere positieve aspecten genoemd, bijvoorbeeld dat het paar in de pers had gezegd dat ze nu als gezin meer quality-time hebben. Ook staat men in deze groepen positiever ten aanzien van bezoeken. We citeren een discussie die in een van de groepen plaatsvond:

Wat ze doen, doen ze goed. Maar ik vind niet dat ze langs moeten gaan bij een ziekenhuis. Dan wordt het personeel naar achteren geschoven. Het is een grote opgeblazen bedoening. Alles moet wijken voor het bezoek.

Ja, maar ik vraag me af of je het ooit goed kan doen. Het zal heus wel zijn dat de managers naar voren worden geschoven. Maar ik vind het wel belangrijk te weten dat ze meeleven, dat ze echt binnen de samenleving zijn.

Man en vrouw, groep 1, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

2 Reactie op voorbeelden

Na de spontane reactie, heeft de moderator voorbeelden genoemd van acties van het koningspaar die spontaan nog niet goed uit de verf waren gekomen.

De toespraak aan het begin van het coronatijdperk

Opvallend is dat deze toespraak door geen van de ondervraagden spontaan genoemd is. Op doorvraag verschillen de reacties. De groepen met een positieve basishouding vonden de toespraak goed, al geven ze aan dat ze zich niet meer de inhoud herinneren, maar meer het positieve gevoel.

De groepen met een neutraal tot kritische basishouding hebben in het algemeen moeite met wat zij zien als officiële toespraken, omdat ze vinden dat deze te veel zijn geregisseerd.

Het optreden op 4 mei

Ook het optreden op 4 mei was niet spontaan genoemd. Op doorvraag blijkt dat dit wel indruk heeft gemaakt. Dat gaat vooral over de setting (een lege Dam), maar ook over het gegeven dat de herdenking ondanks corona wel is doorgedaan en ook op 'zijn optreden'. Over de specifieke inhoud van de speech wordt slechts door een deelnemer ingegaan ('vooral zijn excuses maakten indruk'). Een deel is van mening dat dit niet speciaal een 'corona-optreden' was: deze herdenking hoort bij de 'gewone rol'.

Bezoek van de winkel in Den Bosch

Ook het bezoek van de winkel in Den Bosch was spontaan niet genoemd. Op doorvraag weet iedereen zich dit te herinneren. Ook hier weer zien we een polarisatie tussen de groepen. Bij de deelnemers met een neutraal tot positieve basishouding wordt het bezoek als goed voorbeeld gezien van het uitgangspunt dat de koning zich bekommert om de burgers en ze een hart onder de riem steekt als het nodig is. Bij de deelnemers die kritisch staan ten opzichte van het Koninklijk Huis wordt het bezoek juist gewantrouwd: het zou teveel zijn ingegeven door sensatiezucht. En waarom juist deze ondernemer en niet de andere getroffen ondernemers?

De (digitale) bezoeken aan ziekenhuizen en verpleeghuizen

Hoewel men spontaan al wel ziekenhuisbezoek genoemd had, wisten de meeste deelnemers niet dat het koningspaar dergelijke bezoeken heeft afgelegd. In essentie vinden de meesten dat wel goed, vooral als ze echte belangstelling en empathie tonen, en het niet te veel geregisseerd wordt. Wel geeft een deel aan dat dit 'voorbijgaat aan de gewone man', je moet het toevallig horen.

3 Wensen ten aanzien van vaccineren

In de groepen is ook ingezoomd op de rol die men van de koning en koningin zou wensen, in het bijzonder ook in de fase waarin we nu zitten (waarin met vaccineren is begonnen).

De meningen als het gaat over wat het koninklijk paar zou moeten doen in de tijd van vaccineren zijn volatiel en leiden ook tot stevige discussies, waarbij men soms ook van het ene standpunt op het andere overstapt. Een samenvatting van de belangrijkste punten:

- Aan de ene kant vinden veel deelnemers aan het onderzoek dat ze een voorbeeld moeten geven, bijvoorbeeld door zich zichtbaar te laten inenten of door zich echt uit te spreken voor vaccinatie.
- Aan de andere kant is een deel van mening dat een houding ten aanzien van vaccineren heel privé is. Dat zou het paar juist voor zichzelf moeten houden.
- Daar komt bij dat een deel van de respondenten vindt dat er geen olie op het vuur mag worden gegooid in de maatschappelijke discussie. Door zich expliciet uit te spreken zouden de koning en koningin stelling nemen en daarmee minder de eenheid van het land bewaken.
- Anderen merken op dat ze wel zouden willen dat het stel zich zou uitspreken, maar dat dit niet kan omdat Rutte politiek verantwoordelijk blijft.

Parallel aan deze discussie zien we dat er in alle groepen wordt gefilosofeerd over de vraag of de koning en de koningin al gevaccineerd zijn. Een deel denkt dat dit al wel in het geheim gebeurd is, anderen denken van niet. Ook de meningen zijn verdeeld over de wenselijkheid ervan. Een deel brengt naar voren dat het wel wenselijk zou zijn, omdat ze dan hun werkzaamheden weer kunnen uitvoeren (handelsmissies maar ook binnenlandse bezoeken). Het merendeel lijkt echter de mening toegedaan dat het beter is als ze op hun beurt wachten.

Ook bij dit onderwerp wordt weer verwezen naar het gepolariseerde karakter van de discussie: in de media was wel naar buiten gebracht dat prinses Mabel was gevaccineerd – daarmee suggererend dat ze niet op haar beurt had

gewacht – maar de informatie dat ze toen in het Verenigd Koninkrijk woonde, waar ze gewoon aan de beurt was, kwam niet naar voren.

4 Wensen ten aanzien van de rol in tijd van de corona-pandemie

Als het gaat om de rol in het algemeen is er feitelijk consensus. Men wenst primair dat het koningspaar betrokkenheid toont, maar ook dat ze de burgers 'empoweren': moed inspreken, een hart onder de riem steken.

Deze rol vereist een hoge mate van authentieke menselijkheid. Er blijkt dan ook een grote behoefte aan een authentieke en menselijke houding. Die ziet men wel heel sterk bij rampen in het recentere en verdere verleden: de reactie op de Bijlmerramp, op de MH17 en op de aanslag in Apeldoorn. Het weerkerende punt is dat je op die momenten echt de mens zag in plaats van de koning(in). Je zag hun emoties, het feit dat het hen echt raakte.

In deze coronatijd komt die kant van het koningschap minder uit de verf. Omdat men geen helder beeld heeft van wat de koning en koningin doen en wat ze beweegt, gaat men er een beetje naar raden. Mensen met een initieel positieve houding, vermoeden dan dat die gewenste authenticiteit wel degelijk aanwezig is. We geven een citaat als voorbeeld:

Ik heb geen idee of het koningshuis nu in Coronatijd een speciale functie heeft. Ze tonen wel betrokkenheid. Je merkt dat het koningshuis niet in een ivoren toren zit. Ze willen zich ter plekke laten informeren en er daadwerkelijk naartoe gaan.

Man, groep 1, midden tot hoger opgeleid, neutraal tot positief over het Koninklijk Huis.

De deelnemers die een meer kritische basishouding hebben, nemen juist aan dat de koning en de koningin vanwege hun rol niet authentiek en menselijk kunnen zijn: hun optreden wordt te veel bepaald door de politiek, ze zijn te veel een spreekbuis om authentiek te kunnen zijn.

Dan is er ook een groep die daar tussenin zit. Zij geloven wel dat het koningspaar betrokken kan zijn, en staan er ook voor open om dat te horen, maar ze krijgen er gewoon te weinig van te zien.

Er komen ook nog een aantal specifieke wensen aan de orde:

- Maak zichtbaar verbinding met speciale groepen die het moeilijk hebben, zoals jongeren, of eenzamen.
- Schrijf een blog of maak een podcast over wat het koningspaar allemaal doet in deze tijd, hoe hun werkdag eruit ziet.
- Laat echt duidelijk zien dat reacties uit het hart komen, maak emoties zichtbaar, zorg dat het niet kil overkomt.

- Houdt een nieuwe toespraak om mensen te motiveren de avondklok vol te houden.
- Laat zien dat de koning en koningin ook iets weggeven van hun rijkdom, bijvoorbeeld vaccins kopen of mensen die het moeilijk hebben ondersteunen.
- Toon ook het perspectief, laat zien dat we er met zijn allen wel uitkomen.
- Als de coronacrisis voorbij is, zou het logisch zijn als er een herdenkingsdienst komt voor iedereen die is overleden. Daarin zouden ze ook een belangrijke rol moeten spelen.

Onderzoeksverantwoording

1 Aanleiding onderzoek

De afdeling Communicatie Koninklijk Huis (CKH) van de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) verzorgt de communicatie over en begeleiding van de publieke optredens van de leden van het Koninklijk Huis in binnen- en buitenland. Om communicatieadvies te kunnen onderbouwen doet de RVD periodiek onderzoek naar de beleving van het Koninklijk Huis onder het Nederlandse publiek. Ferro Explore heeft daartoe een raamovereenkomst gesloten met CKH voor meerdere onderzoeken.

Het eerste deelonderzoek heeft als doel om na te gaan hoe het Nederlands publiek aankijkt tegen de invulling van de rol van de koning en het koningspaar in relatie tot de corona-pandemie.

2 Doel van het onderzoek, probleemstelling en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in de rol van de Koning en het Koningspaar in relatie tot de Corona-pandemie.

De probleemstelling is als volgt geformuleerd:

- (1) Welke kennis is er en welke sentimenten leven er onder het Nederlands publiek over het Koninklijk Huis?*
- (2) Hoe ziet men in dat kader de rol van de koning en het koningspaar in relatie tot de corona-pandemie?*

Deze probleemstelling is vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

- Welke kennis is er en welke sentimenten leven er onder het Nederlands publiek over het Koninklijk Huis?
- Hoe staan Nederlanders tegenover de invulling van de rol van de koning en het koningspaar in coronatijd tot op heden?
- Welke verwachtingen en wensen leven er over die rol in de komende tijd, nu coronavaccinaties op gang zijn gekomen?
- Hoe verhoudt deze rol in coronatijd zich ten opzichte van de algemene rol van de Koning?

3 Methode van onderzoek en uitvoering

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van de kwalitatieve methode in de vorm van vier online groepsgesprekken met elk vier deelnemers van elk anderhalf uur.

Voor de indeling van de groepen hebben we opleiding en de houding ten aanzien van het Koninklijk Huis als basis genomen, zo kwamen we tot de volgende indeling, waarbij binnen iedere groep een spreiding naar leeftijd, sekse en houding ten aanzien van coronamaatregelen werd aangehouden:

	Neutraal tot positief over Koninklijk Huis	Neutraal tot kritisch over Koninklijk Huis
Hoog tot midden opgeleid	1 groep, gemengd naar sekse, leeftijd en houding coronamaatregelen	1 groep, gemengd naar sekse, leeftijd en houding coronamaatregelen
Midden tot laag opgeleid	1 groep, gemengd naar sekse, leeftijd en houding coronamaatregelen	1 groep, gemengd naar sekse, leeftijd en houding coronamaatregelen

In de gesprekken zijn we steeds gestart met het inventariseren van de eerste associaties en gevoelens rond koning Willem-Alexander en koningin Máxima. Men gaf de eerste woordassociaties via een online tool (Qandr) en drukte het gevoel rond de koning en koningin uit in de vorm van een plaatje dat ze konden uploaden. Aan de hand daarvan konden de kennis en de sentimenten die spelen rond het koningspaar worden geëxploreerd en kon ook worden nagegaan welke rol men ziet. Daarna werd ingezoomd op de manier waarop men vindt dat deze rol vervuld wordt tijdens de corona-pandemie, hoe deze rol past in het grotere geheel en hoe men deze idealiter wenst. De checklist is in overleg met de opdrachtgever vastgesteld en is als bijlage toegevoegd.

Het veldwerk is uitgevoerd op 18 en 22 maart 2021. De gesprekken zijn gevoerd via Webex, waarbij de opdrachtgever de gesprekken kon volgen via een link in Teams. Op die manier konden vertegenwoordigers van de opdrachtgever meekijken zonder dat hun gegevens zichtbaar waren voor de respondenten. Na ieder gesprek was er een korte nabespreking. Alle gesprekken zijn genotuleerd en digitaal opgenomen. Ferro Explore onderschrijft de ESOMAR-richtlijnen voor het uitvoeren van veldwerk. Dit houdt onder meer in dat de opnames van de gesprekken in eigendom blijven van Ferro Explore, en dat ze alleen met uitdrukkelijke toestemming van de respondenten uit handen gegeven mogen worden. Ze worden uiterlijk een half jaar na opname gewist.

Het projectteam bestond uit Jochum Stienstra en Frank de Clercq.

4 Selectie

In totaal zijn 20 respondenten geselecteerd teneinde een opkomst van 16 respondenten te realiseren, voor iedere groep waren er twee reserverespondenten. Uiteindelijk hebben 15 respondenten aan de groepsgesprekken deelgenomen. In een van de groepen bleek zowel de 'hoofdgenodigde' als de reserve – ondanks de eerder geslaagde test – niet goed te kunnen deelnemen omdat het geluid nu niet werkte. We hebben de hoofddeelnemer op donderdag 25 maart 2021 telefonisch geïnterviewd, zodat in totaal 16 mensen hebben deelgenomen aan het onderzoek.

In de selectie van de respondenten zijn qua mening over het koningshuis en de coronamaatregelen de extremen uitgefilterd. De selectie zag er als volgt uit:

Groep 1

Sekse	Leeftijd	Houding coronabeleid regering	Houding Koninklijk Huis	Opleiding
Man	50	Mee eens	positief	HBO
Vrouw	24	Kritisch (te streng)	neutraal	WO
Vrouw	60	Mee eens	positief	HBO
Man	68	Kritisch (niet streng genoeg)	positief	MBO niveau 3/4

Groep 2

Sekse	Leeftijd	Houding coronabeleid regering	Houding Koninklijk Huis	Opleiding
Man	44	Kritisch (te streng)	neutraal	HAVO
Man	71	Mee eens	neutraal	MAVO / VMBO- Theoretisch / VMBO Gemengd
Vrouw	20	Mee eens	kritisch	MBO niveau 3/4
Vrouw	55	Kritisch (niet streng genoeg)	kritisch	MBO niveau 1/2

Groep 3

(de eerste deelnemer uit deze groep is separaat telefonisch geïnterviewd)

Sekse	Leeftijd	Houding coronabeleid regering	Houding Koninklijk Huis	Opleiding
Man	46	Mee eens	Kritisch	MBO niveau 3/4
Vrouw	21	Kritisch (te streng)	Neutraal	HBO
Man	68	Mee eens	Neutraal	WO
Vrouw	52	Kritisch (niet streng genoeg)	Kritisch	MBO niveau 3/4

Groep 4

Sekse	Leeftijd	Houding coronabeleid regering	Houding Koninklijk Huis	Opleiding
Man	49	Mee eens	positief	MAVO / VMBO- Theoretisch / VMBO Gemengd
Man	64	Mee eens	Neutraal	MAVO / VMBO- Theoretisch / VMBO Gemengd
Vrouw	53	Kritisch (te streng)	Positief	MBO niveau 3/4
Man	61	Mee eens	Positief	HAVO

De respondenten zijn geworven door een gespecialiseerd selectiebureau. Alle respondenten hebben een onkostenvergoeding voor hun deelname ontvangen.

5 Algemeen

Het rapport is tot stand gekomen op basis van een uitgebreide analyse van de bevindingen. Daarbij zijn zowel verbale als non-verbale signalen (zoals lichaamstaal, intonatie die enthousiasme of juist weerstand verradt) meegenomen. De uitkomsten geven een goede indicatie van de kennis en gevoelens rond het koninklijk paar en de manier waarop men van mening is dat ze hun rol vervullen in het bijzonder tijdens de corona-pandemie en welke aspecten daarin een rol spelen. Daarmee biedt het houvast voor de besluitvorming. Mening en gedachten mogen bij kwalitatief onderzoek niet direct getalsmatig worden geëxtrapoleerd (in de zin dat je kan stellen dat als 3 van de 30 respondenten iets vinden, die mening 'dus' bij 10% voorkomt). Om die reden vermelden wij in onze rapportage geen getallen.

Wij hebben het rapport opgedeeld in drie basishoofdstukken: conclusies en aanbevelingen, resultaten en onderzoeksverantwoording. Gekozen citaten representeren in de ogen van de onderzoeker meningen of houdingen die relevant zijn voor begrip van de context.

Ferro Explore is lid van de MOA (Marktonderzoekassociatie) en Esomar, als ook van de Research Keurmerkgroep, en respecteert de bijbehorende richtlijnen voor kwalitatief marktonderzoek, zoals weergegeven in de ICC/ESOMAR gedragscode. Ook is Ferro Explore gecertificeerd volgens de internationale norm NEN-ISO 20252 (dit betreft de norm die de Research Keurmerkgroep vereist en die speciaal is ontwikkeld voor de marktonderzoekbranche).

Bijlage I: Gespreksleidraad

Introductie

De moderator heet de groep welkom en legt de testsituatie uit:

- Doel van het onderzoek: met elkaar over een maatschappelijk thema praten dat straks vanzelf duidelijk wordt.
- De onderzoeker is onafhankelijk van de opdrachtgever.
- Het gesprek wordt genotuleerd en door de opdrachtgever meegekeken.
- De anonimiteit wordt gewaarborgd, ook in de rapportage.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden, alles wat je zegt of vindt is goed
- We hoeven het niet eens te worden, het is voor ons interessant om verschillende meningen naast elkaar te zien, maar respecteer te allen tijde elkaars mening.
- Het gesprek duurt anderhalf uur, we houden ons altijd aan die tijd.
- Bij het onderzoek wordt jullie mobiele telefoon gebruikt, houdt die dus bij de hand, graag op stil en alleen gebruiken voor het onderzoek.
- Bij wegvallen internetverbinding wordt iedereen verzocht opnieuw in te loggen.
- De chat wordt in principe niet gebruikt, alleen als je bijvoorbeeld niet hoorbaar bent.

IJsbreker

- We houden een kort gesprekje om de groep op zijn/haar gemak te stellen: wat is het leukste dat je de afgelopen twee weken hebt meegemaakt?

Eerste associaties

40 min

In deze fase gaan we alle associaties bij 'onze koning en koningin' na. We leggen uit dat we in deze fase willen voorkomen dat de groep te snel naar een mening komt, dat we alle aspecten die naar voren komen zo goed mogelijk in beeld willen krijgen. Als in de eerste fase corona een rol speelt, behandelen we dat nog niet anders dan alle andere aspecten: we signaleren het, gaan na hoe het speelt maar geven het geen speciale aandacht. We focussen ons op het koninklijk paar, maar als er spontaan reacties over Amalia komen, worden deze niet afgekapt.

- We vragen de respondenten qandr.eu te openen op hun mobiele telefoon en de code die op het (gedeelde) scherm verschijnt in te voeren.
- Vervolgens vragen we hen via hun smartphone hun eerste associaties bij 'koning Willem-Alexander en koningin Máxima' te delen, waarna dit plenair op een scherm verschijnt. We vragen om twee soorten reacties;
 - In de vorm van een aantal kernwoorden die de eerste reactie verwoorden bij 'koning Willem-Alexander en koningin Máxima'. Nadat elke respondent dit heeft gedaan, zijn de eerste reacties zichtbaar in een wordcloud en worden plenair besproken.

- Daarna vragen we ze online afbeeldingen te zoeken die iets uitdrukken bij gevoelens die opkwamen bij het horen van 'onze koning en koningin'. De plaatjes worden zichtbaar op een scherm als allen hebben gereageerd, en worden dan plenair besproken.
- Met behulp van de individuele reacties (de beelden en de schriftelijke reacties) gaan we plenair in op de gedachten, gevoelens, verhalen en associaties bij 'onze koning en koningin'.
- Allereerst gaan we alle woorden na. Wie heeft welke associatie ingevuld? Waarom? Wat wilde je er mee zeggen? Kun je er iets meer over vertellen?
- Daarna doen we hetzelfde met de plaatjes: wie heeft welk plaatje geüpload? Wat is het verhaal erbij? Waarom heb je dat plaatje gekozen?
- Daarna gaan we verder met de associatie in kaart brengen rond onze koning en koningin:
 - Waar denken jullie verder nog allemaal aan als het gaat om het koninklijk paar?
Welke aspecten en gevoelens horen bij 'de koning en de koningin' volgens jullie?
 - Praten jullie wel eens over de koning en de koningin? Waar gaat het dan over? Met wie?
 - Welke verhalen kennen of horen jullie over de koning en de koningin?
 - Wat vinden jullie goed aan de koning en koningin? En wat juist niet?
 - Welke rol of rollen ziet men voor de koning en koningin in onze maatschappij en hoe vervullen ze deze rollen?
 - Ziet men het koninklijk paar als BN-ers, of vallen ze in een andere categorie? Zo ja: welke?
 - Waar haalt men de informatie over de koning en koningin vandaan, welke bronnen heeft men daarvoor?

Inzoomen op corona

40 min

In het tweede deel gaan we echt inzoomen op het onderwerp van de studie. Zo nodig grijpen we eerst terug naar spontane reacties.

- We gaan allereerst nog even in op de spontane reacties: hoe kijkt men aan tegen de manier waarop de koning en koningin hun rol vervullen in de tijd van corona? Hoe past dat in het overall beeld? We doen dat eerst spontaan.
- In het bijzonder gaan we in op de volgende aspecten voor het geval die niet spontaan naar voren zijn gekomen:
 - De toespraak die de koning aan het begin van de coronatijdperk heeft gehouden.
 - Het optreden op 4 mei.
 - het incident van de vakantie in Griekenland en de effecten van de publieke excuses.
 - Het bezoek aan de winkel in Den Bosch die slachtoffer was van de rellen.

- De vele bezoeken (via telefoon en videoverbinding) die zijn afgelegd aan bijvoorbeeld ziekenhuizen en verpleeghuizen.
- Hoe doen ze het ten opzichte van de andere onderwerpen die belangrijk zijn?
- In hoeverre vervullen zij een voorbeeldfunctie?
- Heeft men zich op een of andere manier aangesproken gevoeld door acties of woorden van koning Willem-Alexander of koningin Maxima? Waardoor?
- Ziet men verschillen tussen koningin Maxima en koning Alexander?
- Welk effect zou de coronacrisis op hun eigen werk hebben?
 - Hebben ze daar last of hinder van ondervonden?
 - Zijn ze andere dingen gaan doen?
- We leggen de deelnemers via QandR twee vragen voor. Na de beantwoording bespreken we steeds hoe men tot het geven van het antwoord gekomen is:
 - De koning en koningin spelen een positieve rol in onze maatschappij (helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet me eens)
 - Doorvraag: waarom wel of niet mee eens?
 - Welke gedragingen van het KH leiden tot dit antwoord?
 - Bij negatieve antwoorden: wat zouden ze anders moeten doen?
 - Bij positieve antwoorden: leg uit wat daar positief aan is en hoe kunnen ze dat nog versterken?
 - Plaats een bolletje op de driehoek met als hoekpunten 'Troostend – Aanmoedigend – Samenbindend' waar je de rol van de koning en koningin het sterkste ziet
 - Doorvraag: waarom op die plek?
 - Wat maakt of men de rol van voorbeeld, Troostend – Aanmoedigend – Samenbindend ziet?
 - En wat maakt dat het juist niet Troostend, Aanmoedigend of Samenbindend is?
 - In hoeverre zijn deze aspecten belangrijk?
 - Welke andere aspecten zou je nog kunnen bedenken?
- Om na te gaan wat de koning en de koningin zouden moeten doen nu de vaccinaties beginnen te lopen, vragen we de deelnemers om weer een plaatje te uploaden dat weergeeft wat er zou moeten gebeuren nu de vaccinaties beginnen te lopen. We bespreken vervolgens wat men van het de koning en koningin verwacht:
 - Wat verwacht men van de koning en koningin?
 - Wat wenst men van de koning en koningin?

- Zijn er nog bijzondere onderwerpen rond corona waar ze aandacht aan moeten geven? Hoe?
- Welke toon verwacht men van de koning en koningin?
- Eventueel: hoe oordeelt men over de vele maatschappelijke bezoeken die de koning en/of de koningin in Nederland doen?

6 Afsluiting

- Nog tips of vragen?
- Hartelijk dank!